
UZ JUBILARNI, 10. KNJIŽEVNI PUTOPIS

Suvremena afirmacija putopisa i ekokulturni baštinski zagovor

Božica Pažur, Zagreb

Putovanje domajom, svijetom i jezikom – spontani je slogan kojim smo - u zajedničkoj žanrovskoj manifestaciji Lobora i Zagreba - 10 godina, vjerujemo, obogaćivali središnji korpus suvremene hrvatske književnosti rjeđom (ili sve manje rjeđom baš zbog te manifestacije) i interferentnom proznom vrstom: putopisom. Suvremena afirmacija upravo ***književnoga putopisa***, i to nasljeđem kanonskih književnih pera (od Antuna Gustava Matoša, Franje Horvata Kiša, Slavka Batušića, Gustava Krkleca, Matka Peića, Joze Vrkića...) – natječajem za književni putopis namjerno se razlikuje od onog turističko-bedeckerskog, dokumentarno-reportažnog, zapisničarskog, dnevničko-intimističkog, ne-pisanog (nametnutog drugim medijima) - kakav u našoj zbilji ima nesumnjivu svrhu i obilatu praksu.

Program *Hrvatski književni putopis* i istoimeni natječaj, u sklopu tradicionalnih *Dana F. Horvata Kiša*, svojim dosezima i kontinuitetom – istodobno, dakle, “cilja” u dva središta: ***korpus suvremene hrvatske književnosti***, te probuđeni ***duhovni topos Lobora*** kao (buduće) središte hrvatskoga putopisa.

Ekokulturni zagovor za trajne baštinske, duhovne vrednote tematski je ***provodni motiv skoro svih 16 putopisa izabranih s ovogodišnjega, 10. natječaja***: od dirljivo diskretne asocijativne poveznice Lepe Bukve u Maclju i Buchenmühle Božidara Brezinščaka Bagole; Bilosnićeva prepoznavanja Zoranićeve *vile* pred Oštrcgradom, ali i njegove “dijagnoze” ovodobnosti kojoj je, za razliku (kako veli) od prijašnjeg teškog fizičkog pristupa Starom dvorcu, “novome u novo doba [je] težak postao svaki duševni pristup”; do gorko uočene “holokracije, vladavine

gomile”, zatim ‘uništenja’, ‘zaborava’, ‘tuposti’ što prelijepe građevine pretvaraju u “skvrčeno slovo” u “knjizi Povijesti”, u putopisu B. Jelušić; do u Brlečićevu tekstu detalja o turistima koji s Dvigrada odnose nešto kao “suvenir, “držeci da time ne devastiraju ionako umrli grad”; do kajkavskog književnog *Osekova pri vodi i gori* M. Drobnjak Posavec i znakovitih *Orijentira* (Švaljkovec, Hum na Sutli) Đurđe Lovrenčić; do putotvorne filozofije “geografskih stvorenjca” Igora Šipića (*Geografijom ljubavi...*); do zbiljskog i reminiscentnog (s kajkavskim izvornim prepletanjem) putovanja u Varaždinske Toplice Zdenke Maltar; do tankočutnog suvremenog zagovora (na granici vrsne publicistike i literature) za poratnu renesansu Pakraca, u osebujnom putopisu Tomislava Šovagovića; do prpošno-pripovjednog, čak humornog animalističnog stajališta u tekstu Spomenke Štimec “Mače finog roda na putovanju od Hrašćine do Starog Golubovca” i prisjetom na rođenu Loborku književnicu Štefaniju Bernas Belošević; do skicozno uočenih trajnih psiho-povijesnih konstanti propadanja i pustoši u putopisu Zvezdane Jembrih “Oko Ogorja”; do podsjećanja na mudrosne tajne prenošenja tradicije kao vatre, a ne “čuvanja pepela” u *Potrazi za svetim zemljama* Emilije Kovač; do crno-gorke povijesne, političke, jezične bogate asocijativnosti s pogledom na relaciji Vukanovec – Kamniške Alpe Ivana Kutnjaka. Drukčije su, a opet slično, intonirane zabilješke s putovanja Judite Kovač (*Zašto nikad nisam bila u Španjolskoj*), Ivice Jembriha (*Razgovor na putu iz Indije*), a posebno zanimljivo strukturiran je putopis autorskoga dvojca Anite Peričić i Denisa Peričića, koji se - slijedom vrlo otvorene definicije putopisa s početka svoga teksta (usto i kao diskretni orijentir žiriju) - odlučuju za princip njegova građenja posuđen iz druge umjetnosti: glazbene (tj. operne kao “vrijemepisa”).

Dirljiva je, više od simbolične geste, činjenica da je svojim sudjelovanjem u jubilarnom, 10. natječaju projekt podržalo čak 11 laureata (među njih 17, od kojih troje nije više među živima) – nadmoćne većine svih nagrađenika s dosadašnjih natječaja (abecednim redom: Boris Beck, Tomislav Marijan Bilosnić, Božica Jelušić, Zvezdana Jembrih, Emilija Kovač, Judita Kovač, Đurđa Lovrenčić, Zdenka Maltar, Denis Peričić, Igor Šipić, Đuro Vidmarović). Tijekom putopisnog desetljeća napustilo nas je – odlaskom u drugu stranu ovozemaljskoga (z)bivanja – četvero značajnika: dr. sc. Olga Maruševski, akademik Miroslav Šicel (dugogodišnji predsjednik *Kajkavskoga spravišća* i autor disertacije o Franji Horvatu Kišu), književnici Jozo Vrkić i Boris Szüts.

A *hrvatska književnost*, uključivši i ovogodišnjih 16 izabranih radova (kao i inače, priređenih za objavljivanje u časopisu *Kaj*) putopisnim će programom započetim 2007. godine biti *obogaćena sveukupno s 95 književnih putopisa*, od

kojih su čak 42 nagrađena. Usto, uz znanstveni skup, putopisne kolokvije, predstavili smo, sve do prošlih, 9. Dana F. Horvata Kiša sedam knjiga: četiri putopisne (Z. Jembrih, R. Brlečića i T.M. Bilosnića), dvije monografije (Vladimira Matejaša i Mateje Žugec), jednu kajkavsku zbirku (D. Raškaja). Naša se ustrajna kulturna manifestacija - u programsko-stručnom osmišljavanju i provedbi *Kajkavskoga spravišča*, a na poticaj Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš" Lohor (i "dobroga duha Susreta pjesnika Raškaja", kako bi to u jednom od ovogodišnjih putopisa rekao T. M. Bilosnić), te entuzijastičkog prihvaćanja, promicanja i potpore Općine Lohor (osobito osnivačkim i višegodišnjim zalaganjem načelnika Andrije Smetiška, te kulturnim nastavkom u protekle četiri godine načelnika Božidara Markuša, zamjenice mu Nataše Brlečić i suradnika) - naša se dakle žanrovska manifestacija ističe zalaganjem za trajne duhovne, baštinske vrijednosti hrvatske kulture. Zahvaljujemo još na takvom pristupu profesorima Vladimiru Matejašu, Jurici Cesaru, OŠ Lohor..., svim nespomenutim Lohorkama i Lohorcima, pokroviteljima Ministarstvu kulture i Županiji krapinsko-zagorskoj na prepoznavanju identiteta i univerzalnosti zavičajnih vrednota!

O nagrađenicima – putopisnim laureatima

Spominjani *ekokulturni koncept* čuvanja i povezivanja hrvatskoga *kulturnog prostora* - i to, prije svega, *afirmacijom duhovnog nasljeđa zavičaja i kraja* (čuvena Matoševa teza "Krajevi su ljudi, ljudi su krajevi" – iz putopisa "Iz Samobora", 1909.), *afirmacijom Lohora, Hrvatskoga zagorja*, ukratko zavičajnosti kao univerzalnih vrednota, s jedne strane, te povezivanja *tronarječnom* književnojezičnom zbiljom kao nedovoljno naglašenim kreativnim bogatstvom hrvatske kulture (i znanosti) u temeljima su programa Kajkavskoga spravišča, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, nakladnika časopisa *Kaj* u kojem se s dosadašnjih lohorskih događanja objavljuje čak 79 izabranih putopisa. Stoga su putopisi (i *kajopisi* i *krajopisi*), višeput je rečeno, prirodna pretpostavka *Kaja*, proizlazeći iz njegova - takoreći polstoljetnoga - bavljenja sveukupnom književno-jezičnom i povijesnom, umjetničkom podlogom svih kajkavskih krajeva, afirmacijom svih književnih žanrova, ali i *kaj & ča* povezivanjem. Takav *Kaj* i *Spravišče* odlučili su, s obzirom na desetletnicu putopisa, *nagraditi Božicu Jelušić i Ivana Kutnjaka*.

I ovogodišnji "Kotrig prvi..." putopisa *Božice Jelušić OD BARNAGORA DO ZELENDVORA* – s polazištem, kako veli, u "ekološkom gnijezdu Barnagora" iskazuje vrhunsko fenomenološko pobratimstvo stvari, svih zakutaka Svijeta, literarizirano leksemsko obilje u simbolizaciji raslinja i faune plodotvorne i svemoć-

ne Prirode. A ta nadmoćna Priroda, zapamtite, prema Jelušićevoj, ne “dopušta korak u razglednicu”! Kritika je književna naglašavala (Kalinski, npr., na loborskim putopisnim događanjima) “Jelušićkine lucidne tekstovne transformacije”, kako “kreativno izbjegava onu formalnu putopisnu šablonu”, a ovdje valja dodati i lucidni probir detalja ljudske kreacije, neuhvatljivih običnom pogledu. Sudionici s najvećim i najnagrađivanijim kontinuitetom u natječajima za književni putopis čestitamo životnu 65-ljetnicu i 45 godina književnog djelovanja u 50 knjiga, od kojih samo ove godine u jedinstvenom petoknjižju!

Ono što resi i dominira cjelinom putopisnih prozih štiva *Ivana Kutnjaka*, pa i najnovijeg *NAŠA OVCA I NJENA VUNA*, ludistička je, zamalo huncutarijska kreativnost, u asocijativnoj svemoći hrvatskoga jezika (koju je, osvjedočeno, u stanju interpretativno prispodobiti jedino dramski umjetnik Dubravko Sidor – probijajući se uspješno, dapače, logično, labirintima te asocijativnosti). Ivan Kutnjak, poznat kao pjesnik tronarječnog hrvatskog jezičnog iskustva, esejist, majstor metajezičnosti, antologičar, autor prve u nas panorame, uvjetno rečeno – kajkavskog “ženskog pisma”, ne obilježava, ali mi mu čestitamo životnu 75-ljetnicu!

Putopisni književni “krešendo” u tri teksta kojima je *Tomislav Marijan Bilosnić* sudjelovao u jubilarnom, 10. natječaju, prof. dr. sc. Joža Skok spontano je i s razlogom nazvao “Loborski triptih” – visoko vrednujući njegovu motivsku /kulturnopovijesnu i književnu poveznicu sa zavičajnim, hrvatskim i univerzalnim semantičkim kôtima. Izvan tematskog i duhovnog podilaženja manifestaciji i literaturi, s matoševskim polazišnim lajtmotivom oblaka nad Loborom / Zagorjem (teških “kao misli”), Tomislav Marijan Bilosnić kontrapunktira svoju paletu plavoga. Iako je povjerenstvo moralo odabrati samo jedan mu tekst *LOBORGRAD, JABUKA I VERONIKA* (nagrađivši ga 1. nagradom), u našoj svijesti vodimo cjelinu Bilosnićeve triptiha (za koji predosjećamo da će postati književni poliptih).

Gostovanje Tribine Kajkavskoga spravišča: knjiga Tomislava Marijana Bilosnića PUT U EUROPU

Nova, barem 115. knjiga u prebogatu i raznolikom književnom opusu Tomislava Marijana Bilosnića, *Put u Europu* nosi **konstante** ključnih ideja njegovih **putopisnih knjiga** (poput one *Mediteranski putopis*, 2013., predstavljene u Loboru 2014.): a to su **ideja ljudskoga kretanja** i **svjetlosti**. Zamijetiti nam je kako baš te ideje sažimlju vrsnoću višestruke i višedesetljetne umjetničke kompetencije svoga autora: i književnika, i slikara, umjetničkog fotografa, ...publicista i novinara. Mjerodavna književnika kritika (prije svega dr. sc. Igor Šipić, i drugi)

istaknula je u njegovim putopisima detaljizam “fotografskog oka”, s jedne strane, te “slikarsku gestu” u bogatim i dinamičnim opisima, s druge strane. S tim u vezi prizvati nam je i općenitu ocjenu akad. Miroslava Šicela o optimističnoj crti putopisne literature, jer ona u doslovnom i prenesenom smislu iskazuje “pogled unaprijed” – na stvarni i snoviti put ispred nas.

Dr. sc. Ivo Kalinski, ocjenjuje prvonagrađene Bilosnićeve tekstove s 5. i 6. natječaja za književni putopis ne samo *oglednim primjercima putopisnoga žanra koji vrve i datostima povijesnih, kulturoloških referencija* - kao “sočno štivo radoznala hodača” - nego i one s humornim interpolacijama, dajući tim putopisima poseban šarm proznih “dragulja”.

Stoga *Put u Europu* (u izdanju Udruge 3000 godina Za dar, Zadar 2015.) nije samo nova knjiga Tomislava Marijana Bilosnića. Ona dijelom pokazuje i izravnu povezanost s našim književnokulturnim projektom, i to uvrštenjem s razlogom nagrađenih mu radova s 5. i 6. te onog s 8. natječaja za hrvatski književni putopis (valja obratiti pažnju na naslove!): *U ARLESU, GRADU SVJETLOSTI; PRAVOKUTNI TROKUT CHELSEA; PRIČAJ MI PIERROT O VRTU SVJETLOSTI...*

Upravo su raznolika “umjetnička lutanja” koja sve, kako kaže autor, “zajednički veže kulturna suradnja” - specifičnost knjige *Put u Europu*. I dalje, nastavljamo putem autorova Uvoda: “Put u Europu nije, dakle put naivnog poklisara koji pred svakim europskim velegradskim čudom ostaje zapanjen i bez glasa, to je put kojim hrvatska umjetnost kroči oduvijek, on počinje u domovini i domovini se vraća.” I zato je knjiga T. M. Bilosnića strukturirana od bližega k daljemu – od poglavlja *Hrvatska do – svezemlja*.

(*Uvodno slovo uz 10. hrvatski književni putopis, ocjenu pojedinih nagrađenika i predstavljanje putopisne knjige T. M. Bilosnića - Lobor, 1. listopada 2016.*)